

УДК 338.26

JEL Classification Q1

Чикуркова А.Д.

доктор економічних наук, професор
кафедра менеджменту, публічного управління та адміністрування
Подільський державний аграрно-технічний університет
Кам'янець-Подільський, Україна
Email : Alladomanchuk@gmail.com

Ковалишин О.С.

аспірантка
кафедра менеджменту, публічного управління та адміністрування
Подільський державний аграрно-технічний університет
Кам'янець-Подільський, Україна
Email : olesia.kovalyshyn@gmail.com

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація

У статті викладено результати проведеного дослідження щодо аналізу існуючих тенденцій стратегічного управління конкурентоспроможністю та охарактеризовано основні сучасних міжнародних тенденцій, зокрема соціально-економічного та політичного характеру, з метою формування ефективної стратегії управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств, як фактора забезпечення їх сталого розвитку. Також у пропонованій статті здійснено класифікацію вирішальних сучасних тенденцій для забезпечення ефективного стратегічного управління конкурентоспроможністю, серед яких: міжнародні тенденції, внутрішньодержавні фактори та особливості функціонування конкретного аграрного господарства. Також у дослідженні охарактеризовано основні глобальні міжнародні фактори, які визначають напрямки та методи здійснення стратегічного управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств.

Ключові слова: аграрний; сільськогосподарська продукція; економіка сільського господарства; сільське господарство; конкуренція; конкурентоспроможність; стратегічне управління конкурентоспроможністю; сучасні міжнародні тенденції.

Вступ. Більшість сучасних досліджень, предметом аналізу яких є конкуренція та конкурентоспроможність, акцентують свою увагу на її принциповому значенні для забезпечення успішного функціонування підприємства, як гарантію його сталого подальшого розвитку. На сучасному етапі розвитку економічної думки, у значній кількості вітчизняних та зарубіжних наукових праці здійснено детальний аналіз явищ «конкуренції» та «конкурентоспроможності», зокрема, акцентом багатьох досліджень є необхідність з'ясування механізмів управління конкурентоспроможністю для забезпечення стратегічного розвитку підприємства.

Високе конкурентне середовище, швидкі зміни технологій виробництва, науково-технічний прогрес вимагають від керівників підприємств мобільності й стратегічного мислення. Вирішення цієї актуальної задачі можливо тільки на шляху створення дієвої системи стратегічного управління, яка дозволить визначити пріоритетний напрямок розвитку підприємств, максимально ефективно використовувати їх потенціал, вміло реалізовувати розроблену стратегію.

З огляду на це особливої актуальності набуває питання виокремлення чинників [1, с. 7], здійснюють вирішальний вплив на існуючі умови функціонування господарств.

Проблеми управління конкурентоспроможністю, а також висвітлення наукових підходів до управління конкурентоспроможністю є темою досліджень І. Должанський [2], В. Єсаулов [3], О. Єрмакова [3], Т. Загорна [2], І. Коломієць [4], Ф. Хайека [5], А. Чикуркової [6] та інших науковців.

Теоретичні та методологічні аспекти стратегічного управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств відображені у працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців-економістів, як: І. Ансофф [6], М. Горіховський [8], М. Портер [9], В. Фролова [1], А. Чикуркова [8], та ін.

Мета. Сучасні умови діяльності сільськогосподарських підприємств визначаються стійким впливом всі груп зовнішніх факторів на формування як міжнародної і національної економічної ситуації, так і на діяльність кожного конкретного підприємства. Саме тому **метою** пропонованої статті є аналіз сучасних міжнародних тенденцій з метою забезпечення формування ефективної стратегії управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств.

Методологія дослідження. Під час дослідження окресленої проблематики використано інструментарій наступних **методів наукового дослідження**: теоретичні методи (загальна форма руху наукового пізнання, закон відображення дійсності в мисленні задля виокремлення окремих міжнародних тенденцій, сходження від абстрактного до конкретного для з'ясування істотності впливу виокремлених тенденцій на формування стратегії управління конкурентоспроможністю); комплексні методи (структурно-генетичний для встановлення основних сфер міжнародного простору та виокремлення серед них чинників, які істотно впливають на конкурентоспроможність та аналіз і синтез); емпіричні методи (порівняння та спостереження за існуючими міжнародними процесами в динаміці з метою встановлення вирішальних чинників впливу на економічну ситуацію та конкурентоспроможність).

Результати. Незважаючи на велику кількість теоретико-методологічних досліджень значна їх кількість характеризується тим, що відокремлюються як предмети дослідження конкурентоспроможність держави, галузей, регіонів, підприємств [4, 7, 9]. Саме з огляду на відсутність фундаментальних досліджень, у яких би вдалося проаналізувати конкурентоспроможність як цілісне явище, що є характеристикою як мікроекономічних так і макроекономічних відносин, використання результатів здійснених наукових досліджень з метою їхнього найефективнішого впровадження у діяльність існуючих підприємств задля подальшої практичного випробування отриманих результатів досліджень та вимірювання фактичних показників результативності та можливості впровадження дійсного стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства, значно знижується.

Конкурентоспроможність економіки визначається конкурентоспроможністю господарюючих суб'єктів різних галузей економіки. Можливість господарюючого суб'єкта працювати у динамічному конкурентному середовищі з позитивною динамікою є результатом чітко вибудованої системи управління конкурентоспроможністю [8, с. 71]. І.З.Должанський й Т.О.Загорна визначають конкурентоспроможність підприємства як здатність виробляти і реалізовувати продукцію швидко, дешево, якісно, продавати у достатній кількості, при високому технологічному рівні обслуговування [2, с. 28].

Зважаючи на кліматичні та географічні особливості, Україна є аграрною країною з давніми традиціями землеробства. Високий потенціал розвитку сільського господарства України обумовлений великою кількістю родючих ґрунтів. Україна є одним із світових лідерів на міжнародному ринку по виробництву зерна, цукру, меду і соняшникової олії

[10]. Реформування сільськогосподарського сектору та використання здобутків сучасної економічної науки у діяльності сільськогосподарських підприємств є вкрай необхідними для того, щоб отримати величезні прогнозовані можливостями, оскільки поки сільське господарство і харчова промисловість України досі знаходяться на етапі формування та становлення. Це знаходиться своє відображення і у проєкті Єдиної комплексної стратегії та плану дій розвитку сільського господарства, де зазначено, що «для того, щоб повною мірою використати сприятливу кон'юнктуру світового ринку сільськогосподарської продукції, необхідно розкрити потенціал сільського господарства і агробізнесу України шляхом проведення глибокої, довгострокової і збалансованої реформи, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності сільського господарства та харчової промисловості» [11].

Агропромисловий комплекс України за уся новітню історію жодного разу не мав негативного зовнішньоекономічного платіжного сальдо, а також зважаючи на такі економічні параметри як: частка в структурі ВВП, частка в структурі експорту, частка в зайнятості, інвестиціях, валовій доданій вартості, частка у сплачених податках, – можна сміливо стверджувати, що здійснення ґрунтовного дослідження теоретико-методологічних досліджень управління конкурентоспроможністю з врахуванням сучасних макро- та мікроекономічних особливостей функціонування сільськогосподарських підприємств, особливо зважаючи на стрімке зростання кількості аграрних господарств та створення ринку землі – це можливість не лише апробації результатів досліджень у діяльності існуючих підприємств, а й подальшого збагачення абстрактно-логічних та практичних знань про категорію «конкурентоспроможність», та покращення якості управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств, з врахуванням існуючих умов функціонування діючих господарств з метою подальшого виявлення закономірностей та факторів, які здійснюють визначальний вплив на досягнення встановлених стратегічних цілей підприємства.

Дослідження існуючих реальних умов конкуренції є основою стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства, на що звертає увагу зокрема і Ф. Хаєк [5, с.20-21]. На основі аналізу сучасної ринкової кон'юнктури слід виокремити три групи серед яких виділяти ключові сучасні виклики, які слід неодмінно враховувати задля забезпечення ефективного стратегічного управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств: 1) міжнародні тенденції; 2) внутрішньодержавні фактори; 3) особливості конкретного підприємства (рис. 1).

Рис. 1. Визначальні фактори ефективного стратегічного управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств

**Джерело: складено автором*

Представлена стаття спрямована на висвітлення саме першої групи факторів, які визначають напрямок та методи здійснення стратегічного управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств становлять сучасні міжнародні

тенденції (рис. 2). Роль цих факторів з року в рік збільшується та здійснює вплив на основні макроекономічні показники, що визначають грошово-кредитну політику та фінансову стабільність держав.

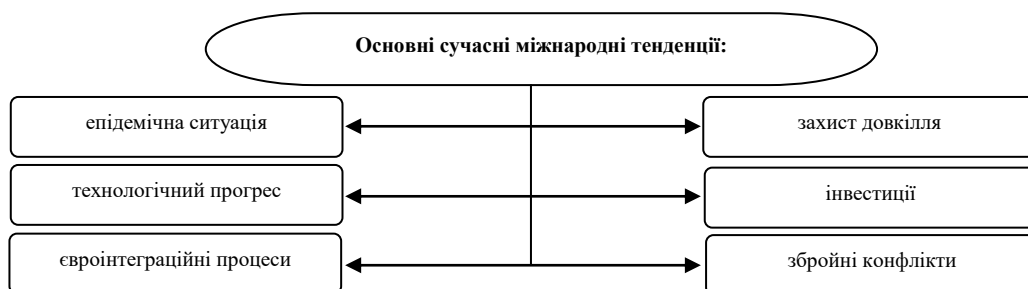

Рис. 2. Сучасні міжнародні тенденції, які здійснюють визначальний вплив на визначення стратегії управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств.

**Джерело: складено автором*

Серед глобальних світових тенденцій слід виділити наступні:

1.1. *Епідемічна ситуація.* За відомостями Міжнародного Валютного Фонду існуюча епідемічна ситуація визвала погіршення умов конкуренції на світовому ринку, у зв'язку з цим націнки на товари швидше перевищують граничні витрати, а концентрація доходів руках найбільших гравців зростає. Це пов'язано з розвиненістю власної мережі завдяки тривалому перебуванню на ринку, а також економії від масштабу. Ці ефекти отримали додаткову вагу за часів пандемії, зазначають у МВФ.

Також Фонд звертає увагу на зменшення інновативності у компаніях. Разом із завищенням цін та посиленням становища на ринку, це пов'язують із кількістю злиття та поглинання, до яких вдаються великі гравці. Отже, у МВФ закликали регуляторів звертати особливу увагу на заяви компаній про злиття та зазначають, що фінансування ринкових регуляторів є особливо важливим [12].

Аналізуючи динаміку економічних показників, дослідження проведені всесвітніми та національними організаціями та органами, а також інформацію від сільськогосподарських підприємств та їх асоціацій, можна виділити наступні наслідки впливу пандемії на діяльність сільськогосподарських підприємств:

- обмеження на транспортування, що впливають на сільськогосподарські ресурси, особливо насіння та агрохімікати, можуть викликати затримку посівного періоду наступного сезону, що слід враховувати під час підготовки до наступного сезону;

- карантин та контроль пересування обмежують фізичну здатність людей отримувати доступ до продуктів харчування та створюють продовольчі пустелі у районах, де транспорт необхідний для придбання продуктів харчування, що змусило виробників товарів піти в онлайн, тому обсяги продажу продукції через інтернет-платформи значно збільшились [13];

- обмеження пересування працівників призводить не тільки до втрати роботи та доходів, але й занепокоєння з приводу нестачі робочої сили та забезпечення безпеки харчових продуктів, що активізує зусилля щодо використання автоматизації на всіх етапах системи виробництва харчових продуктів для забезпечення постачання.

Враховуючи вищевикладене, сучасна епідемічна ситуація – це виклик для всіх, для всього міжнародного співтовариства, держав, підприємств та людей, щоб уникнути можливих негативних наслідків, комплексний ґрунтовний аналіз існуючої ситуації та

втілення експертних рекомендацій при формуванні стратегії ефективного управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств дозволить не лише забезпечити фінансову безпеку конкретного господарства, а продовольчу безпеку регіону, держави й світу загалом.

1.2. *Технологічний прогрес.* Серед іншого, слід неодмінно враховувати цифровий прогрес, який може посилювати нерівність між вже діючими компаніями та нових гравців на ринку. А отже – послаблювати конкуренцію.

Виробничий досвід і наукові дослідження переконливо свідчать, що належне техніко-технологічне забезпечення має винятково важливе значення для підвищення ефективності виробничої діяльності та забезпечення на цій основі економічного зростання сільськогосподарських підприємств у ринкових умовах господарювання [3, с. 325].

Окремої уваги заслуговує автоматизація, яка уможливила стрімке економічне зростання, і водночас, зростання нерівності у багатьох країнах за останні десятиліття. Це пояснюється тим, що процес автоматизації амінує низькокваліфікованих працівників і допомагає власникам капіталу заробляти більшу монополю ренти. А з появою автоматизації наступного рівня у вигляді роботів проблема стає актуальнішою, ніж будь-коли.

В останніх дослідженнях співробітників МВФ виявлено, що правильна фіскальна політика — державні витрати та податкова політика — може покращити компроміс між економічним зростанням та нерівністю. Але не всі фіскальні політики однаково ефективні в цьому плані [14].

Своєю чергою, можливість портативності даних між платформами, наприклад, можливість переходу клієнтів від одного оператора зв'язку до іншого без зміни номера мобільного, дозволить підвищити конкуренцію між компаніями.

Епоха після COVID-19 може призвести до прискорення впровадження інноваційних технологій, у тому числі автоматизації, особливо з огляду на дефіцит робочої сили в багатьох країнах, з огляду на це, слід ретельно аналізувати переваги високих технологій та можливі негативні наслідки, які можуть виникнути внаслідок їх застосування.

1.3. *Інтеграція України до європейського простору,* що є частиною політики держави, зважаючи на фундаментальність факторів, які спричинили вибір саме такого вектору розвитку зовнішньо-економічних взаємин, зокрема, необхідність модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС, а також збройна агресія Російської Федерації, у тому числі існуючі економічні аспекти нинішнього українсько-російського протистояння, дають можливість стверджувати, що основним вектором розвитку України в зовнішньоекономічних відносинах є посилення співробітництва між Україною та Євросоюзом. Отже, імплементація не лише регуляторних механізмів, а й принципів провадження господарської діяльності за європейськими стандартами є необхідною умовою інтеграції України до європейського простору.

1.4. *Навколишнє середовище.* Усвідомлене раціональне обмежене споживання природних ресурсів є запорукою для подальшого розвитку не тільки окремої держави, а й людства загалом. Екологічна політика нового часу диктує нові умови для сільськогосподарських підприємств, здійснюючи безпосередній вплив на їх конкурентоспроможність. З огляду на це, врахування сучасних тенденції із дбайливого ставлення до навколишнього середовища слід неодмінно враховувати, що забезпечити

ефективне стратегічне управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства.

Цікавим з точки зору можливої імплементації в екологічне законодавство України є досвід ЄС щодо поступової зміни регуляторної політики від задекларованих кардинальних змін, які так і не вдалося реалізувати до визначення якостей продукції з урахуванням екологічних норм, на основі науково-дослідної діяльності щодо причин забруднення, складу забруднюючих речовин і, в подальшому, встановлення необхідності захисту окремих компонентів навколишнього середовища (вода, повітря, ґрунт тощо), які ефективно реалізуються [15].

1.5. Можливість залучення інвестиції для розвитку агропромислового комплексу України загалом та аграрного підприємства зокрема, використовуючи можливості фінансової підтримки міжнародних фінансових інститутів. Розраховуючи на інвесторів, слід неодмінно зважати на те, що для здійснення іноземних інвестицій потенційними інвесторами є необхідною інвестиційна привабливість всієї України, оскільки з метою зменшення інвестиційного ризику, інвестори всебічно вивчають потенційні об'єкти для інвестування, в т.ч. і з погляду макроекономічних показників регіону та держави в цілому [16, С. 71].

1.6. Значна кількість збройних конфліктів у світі, спричиняє значні негативні наслідки такі як: утікачі-біженці та інші гуманітарні питання, а також катастрофічні коливання цін на продукти та енергоресурси. Наступні перелічені конфлікти спричинили щонайменше 10 000 прямих насильницьких смертей на рік у боях між визначеними групами протягом поточного або минулого календарного року, зокрема конфлікт в Афганістані, Мексиканська війна з наркотиками, Єменська криза Тигрейська [17]. Протягом 2020-2021 рр. відбуваються протести в Білорусі, расові заворушення в Міннеаполісі, расові заворушення в США, насильство у Бангладеші, зіткнення у Багдаді, протести в Колумбії та Чилійські заворушення, бунти в Еквадорі протести в Греції, ізраїльсько-палестинська криза та інші конфлікти. Україна також постала перед викликами пов'язаними із тривалою збройною агресією Російської Федерації на сході країн, які здійснюються вплив зокрема і на конкурентоспроможність аграрних підприємств. Серед них можна виокремити наступні: безпосередній вплив на споживчі видатки та видатки домогосподарств, зниження показника ВВП внаслідок руйнації виробничих потужностей, інфраструктури, транспорту, втрати здатності використання земель внаслідок обстрілів, мінування, забруднення, виїзд робочої сили з території країни, втрати серед цивільного населення, внутрішня міграція та ін.

З огляду на це слід обов'язково враховувати політичні чинники, як середовище в якому відбуваються всі господарські процеси, зокрема і управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств [18].

Висновки. Ефективне стратегічне управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств є важливою сферою управління діяльністю господарства та залишається актуальним напрямком теоретико-прикладних досліджень, особливо з огляду на швидкі зміни зовнішніх та внутрішніх факторів, які здійснюють визначальний вплив на досягнення встановлених стратегічних цілей підприємства.

З огляду на це пропонується класифікація визначальних факторів ефективного стратегічного управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств та виокремлення конкретних чинників в межах кожної групи факторів забезпечить необхідні передумови для врахування їхнього впливу та подальшого ефективного стратегічного управління конкурентоспроможністю аграрних господарств.

У статті виокремлено та проаналізовано сучасні міжнародні тенденції, які здійснюють визначальний вплив на визначення стратегії управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств, зокрема: епідемічна ситуація,

технологічний прогрес, євроінтеграційні процеси, охорона навколишнього середовища, можливість залучення інвестицій, збройні конфлікти, а також вплив перерахованих факторів на конкурентоспроможність господарств.

Використовуючи результати запропонованого дослідження при здійсненні стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства забезпечить ефективну діяльність та розвиток підприємства за існуючих умов нестабільності та мінливості факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

З огляду на те, що конкурентоспроможність підприємства є явищем, яке залежить не лише від його діяльності, а й від зовнішнього середовища, необхідно виокремлювати такі чинники та здійснювати їх аналіз з метою визначення їхнього впливу на діяльність господарства. Ґрунтовний аналіз існуючих міжнародних тенденцій стратегічного управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств уможливило вироблення механізмів подальшого врахування окреслених факторів впливу для забезпечення функціонування ефективного механізму стратегічного управління конкурентоспроможністю сільського господарства, що і є перспективою подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Фролова В.Ю. Стратегічний підхід в управлінні конкурентоспроможністю підприємства. Вісник Донецького національного університету. 2012. №1. С. 177-181. URL : <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/25102/1.pdf>
2. Должанський І.З., Загорна Т.О. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. Київ : ЦНЛ , 2006. 384 с
3. Єрмаков О., Єсаулов В. Техніко-технологічне забезпечення конкурентоспроможності продукції сільськогосподарських підприємств. Миколаївський національний університет імені В.О. Випуск 6 2015. С. 325-329.
4. Коломієць І.Ф. Підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства в системі факторів інтернаціоналізації. *Конкуренція*. 2007. № 3. С. 16-26.
5. Хайек Ф. Смысл конкуренции. Современная конкуренция. Конкуренция: вопросы теории. 2009. 3 (15). С. 18-27. URL : <http://www.library.fa.ru/files/Hayek-rivalry.pdf>.
6. Чикуркова А.Д., Горіховський М.В. Конкурентоспроможність як складова розвитку фермерських господарств: теоретичний аспект. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 12, Ч. 1. С. 5-9.
7. Ансофф И. Стратегическое управление / Пер. с англ. Москва : Экономика, 1989. 519 с.
8. Чикуркова А.Д., Горіховський М.В. Система управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств. Економічний дискурс. 2019. № 1. С.70-78.
9. Портер М. Стратегія конкуренції / Пер. з англ. / А. Олійник, Р. Скільський. Київ : Основи, 2004. 390 с.
10. Україна – аграрна країна . 2016. URL : <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/1044/>.
11. Проект Єдиної комплексної стратегії та плану дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки. . URL : <https://ips.ligazakon.net/document/NT1978>.
12. Kristalina Georgieva, Federico J. Diez, Romain Duval, Daniel Schwarz Rising Market Power. A Threat to the Recovery? 2021. URL : <https://blogs.imf.org/2021/03/15/rising-market-power-a-threat-to-the-recovery/>.
13. Кишак Т. Влияние Covid-19 на продовольственную безопасность в мире и развитие инноваций в сельском хозяйстве: аналитический обзор научных публикаций по международным изданиям. 2020. URL : <https://nubip.edu.ua/node/81899>.
14. Nikolay Gueorguiev. Ryota Nakatani. Sharing the Gains of Automation: The Role of Fiscal Policy . 2021. URL : <https://blogs.imf.org/2021/11/18/sharing-the-gains-of-automation-the-role-of-fiscal-policy/>
15. Якушев Д. Сучасні тенденції державної екологічної політики в Україні в контексті концепції сталого розвитку. Державне управління та місцеве самоврядування. 2016. № 4. С. 92–97. URL : [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2016/2016_04\(31\)/16.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2016/2016_04(31)/16.pdf).

16. Качан А. Інвестування розвитку агропромислових підприємств. Кам'янець-Подільський, 2019. 281 с. URL : <https://www.pdatu.edu.ua/images/naukova-miznarodna-diyalnist/svr/dissertaciya-kacan.pdf>

17. Category: 2021 riots. 2021. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/Category:2021_riots.

18. Баронін А. Як військові конфлікти впливають на економіку. 2017. URL : <https://mind.ua/openmind/20173685-yak-vijskovi-konflikti-vplivayut-na-ekonomiku>.

*Дата надходження статті до редакції: 10.10.2021
Рецензування 20.12.2021 Прийняття в друк: 30.12.2021*

Alla Chikurkova

*Doctor of Economics, Professor
Department of Management, Public Administration
Podolsk State Agrarian Technical University
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
Email: Alladomanchuk@gmail.com*

Olesia Kovalyshyn

*Postgraduate
Department of Management, Public Administration
Podillia State University
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
Email: olesia.kovalyshyn@gmail.com*

CURRENT INTERNATIONAL TRENDS OF STRATEGIC COMPETITIVENESS MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Abstract

Effective strategic management of the competitiveness of agricultural enterprises is an important area of economic management and remains an important area of theoretical and applied research, especially given the rapid changes in external and internal factors that have a decisive influence on achieving strategic goals.

The following methods of scientific research were used during the research: general form of movement of scientific knowledge, ascent from abstract to concrete; structural-genetic, analysis and synthesis; comparison and observation of existing international processes in dynamics in order to establish the decisive factors influencing the economic situation and ensure effective management of the competitiveness of enterprises.

The classification of existing tendencies of strategic competitiveness management is carried out, among which: international tendencies, domestic factors and features of functioning of concrete agrarian enterprises. The study also proposes a classification of major current international trends, including socio-economic and political, in order to form an effective strategy for managing the competitiveness of agricultural enterprises as a factor in ensuring their sustainable development and presents their characteristics.

Ensuring effective strategic management of the competitiveness of agricultural enterprises is impossible without taking into account current international trends, the role and impact of which should be further investigated using scientific methods to ensure the quality of research results and their further use in the activities of agricultural enterprises.

***Keywords:** agrarian; agricultural products; agricultural economics; agriculture; competition; competitiveness; strategic competitiveness management; current international trends.*

References

1. Frolova V.Yu. (2012). Strategichnyj pidxid v upravlinni konkurentospromozhnistyu pidpry'emstva. *Visnyk Doneczkogo nacionalnogo universytetu, 1*, 177-181. Retrieved from: <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/25102/1.pdf>.

2. Dolzhanskyj, I.Z., & Zagorna, T.O. (2006). Konkurentospromozhnist pidpry'emstva. Kyiv :

CzNL.

3. Yermakov, O., & Yesaulov, V. (2015). Tekhniko-tehnologichne zabezpechennia konkurentospromozhnosti produktsii silskohospodarskykh pidpriemstv. *Mykolaivskiy natsionalnyi universytet imeni V.O.*, 6, 325-329.

4. Kolomiyecz, I.F. (2007). Pidvy`shhennya rivnya konkurentospromozhnosti pidpry`yemstva v sy`stemi faktoriv internacionalizatsiyi. *Konkurenciya*. 2007. #3. S. 16-26.

5. Xajek, F. (2009). Smysl konkurency. Sovremennaya konkurencya. *Konkurencya : voprosy teorii*, 3 (15), 18-27. URL : <http://www.library.fa.ru/files/Hayek-rivalry.pdf>.

6. Chyurkova A.D., Gorixovskiy, M.V. (2016). Konkurentospromozhnist yak skladova rozvytku fermerskyx gospodarstv: teoretychnyj aspekt. *Prychornomorski ekonomichni studiyi*, 12(1), 5-9.

7. Ansoff, Y. (1989). *Strategicheskoe upravlenye* (transl.). Moskow: Ekonomyka.

8. Chyurkova, A.D., & Gorixovskiy, M.V. (2019). Sy`stema upravlinnya konkurentospromozhnistyu sil`s`kogospodars`ky`x pidpry`yemstv. *Mizhnarodny`j naukovy`j zhurnal Ekonomichnyj diskurs*, 1, 70-78.

9. Porter, M. (2004). *Strategiya konkurenciyi* (Transl. Olijnyk, A., & Skilskiy, R.). Kyiv: Osnovy.

10. *Ukrayina – agrarna krayina* (2016). Retrieved from: <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/1044/>.

11. Proekt Yedy`noyi kompleksnoyi strategiyi ta planu dij rozvy`tku sil`s`kogo gospodarstva ta sil`s`ky`x tery`torij v Ukrayini na 2015 - 2020 roky. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/NT1978>.

Georgieva, K., Diez, F.,J., & Duval, R., Schwarz D. (2021). Rising Market Power. A Threat to the Recovery? Retrieved from: <https://blogs.imf.org/2021/03/15/rising-market-power-a-threat-to-the-recovery/>.

13. Kyshhak, T. (2020). Vliiaanye Covid-19 na prodovolstvennyuyu bezopasnost v myre y razvytye ynnovatsiy v selskom khozyajstve: analytycheskyj obzor nauchnyx publikatsiy po mezhdunarodnym yzdaniyam. Retrieved from: <https://nubip.edu.ua/node/81899>.

14. Gueorguiev, N. & Nakatani, R. (2021). Sharing the Gains of Automation: The Role of Fiscal Policy. Retrieved from: <https://blogs.imf.org/2021/11/18/sharing-the-gains-of-automation-the-role-of-fiscal-policy/>

15. Yakushev, D. (2016). Suchasni tendenciyi derzhavnoyi ekologichnoyi polity`ky` v Ukrayini v konteksti koncepciyi stalogo rozvytku. *Derzhavne upravlinnya ta misceve samovryaduvannya*, 4, 92–97. Retrieved from : [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2016/2016_04\(31\)/16.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2016/2016_04(31)/16.pdf).

16. Kaczan, A. Investuvannya rozvy`tku agropromyslovyx pidpriemstv. Retrieved from: <https://www.pdatu.edu.ua/images/naukova-miznarodna-diyalnist/svr/dissertaciya-kacan.pdf>

17. Category: 2021 riots. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Category:2021_riots.

18. Baronin, A. (2017). Yak vijskovi konfliktyvplyvayut na ekonomiku. Retrieved from: <https://mind.ua/openmind/20173685-yak-vijskovi-konfliktyvplyvayut-na-ekonomiku>

Received 10/10/2021

Revision 12/20/2021 Accepted 12/30/2021